

Лисодєд О. В. – кандидат юридичних наук, доцент, доцент кафедри кримінології та кримінально-виконавчого права Національного юридичного університету імені Ярослава Мудрого

НЕДОЛІКИ НОРМОТВОРЧОСТІ У КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Сьогодні в Україні чимало уваги приділяють приведенню кримінально-виконавчого законодавства держави до визнаних міжнародних і європейських стандартів, зокрема щодо питання поводження із засудженими. За три останні роки Верховна Рада України прийняла десять законів, що внесли зміни і доповнення у Кримінально-виконавчого кодексу (КВК) України, суттєво удосконалили правовий статус засуджених та покращили порядок і умови виконання кримінальних покарань. На нашу думку, найбільш важливий серед останніх є Закон України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо забезпечення виконання кримінальних покарань та реалізації прав засуджених» від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII.

Новації цього нормативного документа передбачають зміни та доповнення до КВК України у зв'язку з запровадженням в Україні інституту пробації. Згідно з цим Законом встановлюється нова система органів виконання покарань: центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, його територіальні органи управління, уповноважені

органи з питань пробації (ст. 11 КВК України). Також розширено повноваження уповноваженого органу з питань пробації, який власне замінив собою кримінально-виконавчі інспекції. Окрім уже звичних повноважень кримінально-виконавчих інспекцій (виконання покарань у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, громадських та виправних робіт, здійснення контролю за поведінкою осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням, а також звільнених від відбування покарання вагітних жінок і жінок, які мають дітей віком до трьох років) ці органи повинні забезпечувати:

- реалізацію пробаційних програм стосовно осіб, звільнених від відбування покарання з випробуванням;
- проведення соціально-виховної роботи із засудженими, до яких застосовано пробацію;
- здійснення заходів з підготовки осіб, які відбувають покарання у вигляді обмеження волі або позбавлення волі на певний строк, до звільнення;
- направлення засуджених до виправних центрів для відбування покарання у порядку ст. 57 КВК України;
- здійснення інших визначених законодавством заходів, спрямованих на виправлення засуджених та запобігання вчиненню ними повторних кримінальних правопорушень (ст. 13 КВК України).

Таким чином, відповідні зміни внесено у ст. 30–35 КВК України стосовно виконання покарання у вигляді позбавлення права обіймати певні посади або займатися певною діяльністю, ст. 36–37, 39–40 КВК України – стосовно виконання покарання у вигляді громадських робіт, ст. 41–42, 44–46 КВК України – стосовно виконання виправних робіт, ст. 57 КВК України – стосовно виконання обмеження волі, ст. 153–154, 156, 163–166 КВК України – щодо звільнення засуджених та здійснення контролю за їх поведінкою.

Однак у вищезазначеному Законі не враховано те, що 2 червня 2016 р. (тобто на три місяці раніше) було прийнято Закон України «Про виконавче провадження» № 1404-VIII, який також вніс корективи у порядок виконання покарання у вигляді штрафу. На сьогодні у ст. 26 КВК України встановлено, що засуджений зобов'язаний сплатити штраф упродовж місяця

після набрання вироком суду законної сили і повідомити про це кримінально-виконавчій інспекції за місцем проживання шляхом пред'явлення документа про сплату штрафу. У разі несплати засудженим штрафу у встановлений строк, суд за поданням кримінально-виконавчої інспекції розглядає питання про розстрочку виплати несплаченої суми штрафу або заміну несплаченої суми штрафу покаранням у вигляді громадських, виправних робіт або позбавлення волі. Кримінально-виконавчі інспекції вже не функціонують, а контроль за виконанням штрафу до повноважень уповноваженого органу з питань пробації не належить.

Закон України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII ст. 116 КВК України доповнено частиною шостою. Згідно з нею засудженим, які перебувають на стаціонарному лікуванні в закладах охорони здоров'я, що не належать до відання центрального органу виконавчої влади, який реалізує державну політику у сфері виконання кримінальних покарань та пробації, тривалі побачення не надаються. За день до того, Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо гуманізації порядку та умов виконання покарань» від 6 вересня 2016 р. № 1488-VIII, ст. 116 КВК України також було доповнено частиною шостою, відповідно до якої за розголошення лікарської таємниці медичні працівники та інші особи установи виконання покарань, яким у зв'язку з виконанням професійних обов'язків стало відомо про хворобу, медичне обстеження, огляд та їх результати, інтимні та сімейні подробиці життя засудженого до позбавлення волі, несуть цивільну, адміністративну або кримінальну відповідальність згідно із законом. Таким чином, нині у ст. 116 КВК України є дві шостих частини, з відмінністю у набранні чинності в один день, після який розміщено сьома частина.

Згідно з Законом України від 7 вересня 2016 р. № 1492-VIII, нарешті було обмеження щодо витрачання засудженими до позбавлення волі грошових коштів. Засуджені мають право придбавати за безготівковим розрахунком продукти харчування, одяг, взуття, білизну та предмети першої потреби на гроші, зароблені в колоніях, отримані за переказами, або за рахунок пенсії та іншого доходу, без обмеження їх обсягу (ч. 1 ст. 108, ч. 1 ст. 143 КВК України). З огляду на це, із ч. 1 ст. 130 КВК України виключено такий захід заохочення як

дозвіл додатково витратити гроші для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби, а зі ст. 130–140, ч. 2 ст. 143, ч. 6 ст. 151 КВК України – право на додаткове витрачання грошей, яке надавалось лише за сумлінної поведінки і відповідального ставлення до праці, а також після відбуття певного строку покарання.

Однак 6 вересня 2016 р. Верховна Рада України прийняла Закон України «Про внесення змін до Кримінально-виконавчого кодексу України щодо вдосконалення порядку застосування до засуджених заходів заохочення і стягнення» № 1487-VIII. За цим Законом текст ст. 130 КВК України, яка встановлює заходи заохочення, що застосовуються до осіб, позбавлених волі, викладено в новій редакції. Серед заходів заохочення знову з'явився такий, як дозвіл додатково витратити гроші для придбання продуктів харчування і предметів першої потреби. Причому, зазначений закон набуває чинності через шість місяців від дня його опублікування (тобто з 7 квітня 2017 р.).

Усунути вказані недоліки можна шляхом чергового внесення змін до КВК України. Проте бажано, щоб надалі такі зміни знову не суперечили законопроектам, вже прийнятими Верховною Радою України у першому чи другому читанні, так і тим, що перебувають на етапі розробки. Значною проблемою є те, що системний аналіз положень законопроектів, спрямованих на регулювання окремих суспільних відносин у сфері виконання кримінальних покарань, на предмет їх узгодження між собою і нормами КВК України не здійснює ні комітет Верховної Ради України з питань законодавчого забезпечення правоохоронної діяльності, до предмета відання якого належать питання виконання кримінальних покарань, організація і діяльність органів та установ виконання покарань, ні його профільний підрозділ – підкомітет з питань діяльності Державної пенітенціарної служби, на засіданнях яких вищезгадані закони неодноразово обговорюють ще в ролі законопроектів.

Загалом необхідно покращувати нормотворчу техніку та законопроектну роботу усіх суб'єктів законодавчої ініціативи у сфері виконання кримінальних покарань.